

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/podziemie-antykomunisty/79103,Harcerstwo-Konspiracyjne-Polski-Konspiracyjne-Wojsko-Polskie.html>

ARTYKUŁ

Harcerstwo Konspiracyjne Polski - Konspiracyjne Wojsko Polskie

OKRES HISTORYCZNY

(1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: PAWEŁ WĄS 24.02.2021

Na skutek ograniczania przez komunistów działalności niezależnego harcerstwa, na terenie całego kraju tworzone były tajne zastępy oraz organizacje na podbudowie harcerskiej. Jedną z nich powstała w Tomaszowie Mazowieckim.

Działalność

Założki organizacji miały miejsce na początku 1952 r., gdy przedwojenny harcerz i były żołnierz Armii Krajowej Henryk Borkowski (ur. 1923) postanowił utworzyć antykomunistyczny związek, zainspirowany w dużej mierze przez polskojęzyczne audycje zachodnich rozgłośni radiowych. Początkowo werbunki dotyczyły osób znanych z działalności w ZHP, w którym przez pierwsze lata powojenne Borkowski był hufcowym. Później krąg werbowanych, głównie młodych osób deklarujących poglądy antykomunistyczne, znacznie się rozszerzył. Przyjęto pseudonimy oraz fałszywe nazwiska, a każdy nowy członek składał przysięgę wierności. W skład organizacji weszli młodzi chłopcy i dziewczęta pochodzący z robotniczych rodzin, którzy w większości znali się od wielu lat, mieszkając obok siebie i uczęszczając do tych samych szkół. Część chłopców grała w piłkę nożną w tomaszowskim klubie sportowym „Ogniwo”. Organizacji nadano nazwę Harcerstwo Konspiracyjne Polski (HKP).

W skład organizacji weszli młodzi chłopcy i dziewczęta pochodzący z robotniczych rodzin, w większości znający się od wielu lat, mieszkający obok siebie i uczęszczający do tych samych szkół. Część chłopców grała w piłkę nożną w tomaszowskim klubie sportowym „Ogniwo”.

Odbываły się spotkania, na których przeprowadzano pogadanki polityczne oraz szkolenia z terenoznawstwa, musztry, sanitarne, posługiwanie się bronią, zasad konspiracji i inwigilacji. Uważano, iż wkrótce nastąpi wybuch konfliktu zbrojnego. Borkowski opracował specjalne „lekcje”, dotyczące kluczowych dla organizacji o podbudowie harcerskiej kwestii. Miano przeciwstawiać się rusyfikacji i bolszewizacji młodego pokolenia, osiąganą przez fałszywe nauczanie historii Polski, walkę z religią i Kościołem katolickim, demoralizację i rozpijanie młodego pokolenia. Podkreślano, że w chwili walki nie może zabraknąć młodzieży harcerskiej, mającej chlubne karty w działalności niepodległościowej. Zbierano informacje o komunistycznych działaczach politycznych, funkcjonariuszach UB i MO. Planowano kolportaż ulotek, jednak niepowodzeniem zakończyła się akcja zdobycia maszyny do pisania. W lasach spalskich na prawym brzegu Pilicy wybudowano specjalny bunkier, który miał służyć jako kryjówka w przypadku zagrożenia aresztowaniami. Od początku działalności w posiadaniu HKP był pistolet marki „Sauer” z kilkoma sztukami amunicji, przechowywany przez Borkowskiego

od czasów okupacji. Latem 1952 r. jeden z członków przekazał znaleziony na tomaszowskim cmentarzu pistolet kal. 7.65 mm, zaś inny – straszak marki „Em-Ge”, przerobiony wkrótce na amunicję flowerową.

W sierpniu 1953 r. doszło do przekształceń organizacji HKP, która połączyła się z grupą Józefa Żerka z okolic Wolborza. W jej skład wchodził m.in. członek rozbitej przez UB w 1950 r. organizacji „Słońce”, którzy wyszli na wolność na mocy amnestii. Niemal wszyscy byli pochodzenia chłopskiego. Odtąd organizacja zmieniła nazwę na Konspiracyjne Wojsko Polskie. Przyjęto statut, wydawane były rozkazy, tworzone plany szkoleniowe. Nowi członkowie zostali zaprzysiężeni i przeprowadzili kilka akcji ekspropriacyjnych, aby pozyskać środki na działalność.

Członkowie HKP-KWP w lesie nad Pilicą wiosną 1953 r. Drugi od prawej dowódca organizacji Henryk Borkowski

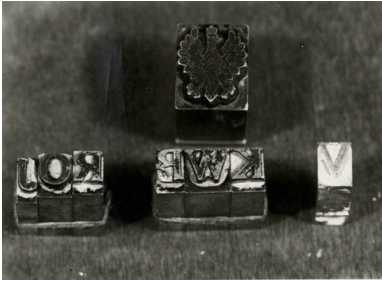

Przedmioty zarekwirowane w trakcie rewizji na posesji Henryka Borkowskiego

Śledztwo

Szeroko zakrojone działania komunistycznych organów represji w celu rozbicia organizacji przyniosły efekty w końcu października 1953 r. Po jednej z akcji ujęto Józefa Żerka i innych członków jego grupy. Zbiegło się to w czasie z ustaleniami operacyjnymi na podstawie doniesień agentury. Dalsze aresztowania były kwestią czasu. W ręce UB wpadło całe archiwum organizacji, co pozwoliło aresztować niemal wszystkich członków. Z 36 osób zaangażowanych w działalność HKP-KWP aresztowanych zostało 29. Wstępne przesłuchania odbywały się w siedzibie MUBP w Tomaszowie. Następnie transportowano wszystkich do WUBP w Łodzi, gdzie odbywało się dalsze śledztwo prowadzone przez Wydział III, a następnie Wydział Śledczy. W trakcie przesłuchań część członków organizacji HKP-KWP była bita. Na przełomie 1953 i 1954 r. sformułowano siedem aktów oskarżenia.

Czcionki drukarskie, z których wykonano pieczęć do celów organizacyjnych

Członkowie organizacji w 1952 r. nieopodal tomaszowskich Niebieskich Źródeł

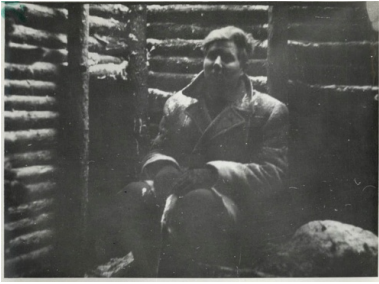
Miano przeciwstawiać się rusyfikacji i bolszewizacji młodego pokolenia, osiąganym przez fałszywe nauczanie historii Polski, walkę z religią i Kościołem katolickim, demoralizację i rozpijanie młodzieży. Podkreślano, że w chwili walki nie może zabraknąć harcerzy, mających chlubne karty w działalności niepodległościowej.

Procesy

Począwszy od lutego 1954 r., przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Łodzi odbyło się szereg procesów, w których skazano kilkudziesięciu członków HKP-KWP. Najsurowsze wyroki zapadły w procesie kadry dowódczej. Henryk Borkowski został skazany na 15 lat więzienia, Józef Żerek - 10 lat. Wyroki odbywano w więzieniach rozsianych na terenie całego kraju: w Rawiczu, Wronkach, Sieradzu, Goleniowie, Piechcinie, Strzelcach Opolskich, Kłodzku, Potulicach, Sztumie, Łodzi, Cieszynie, Wrocławiu, Sosnowcu. Wielu skazańców trafiło do pracy w kopalniach węgla w Bytomiu, Mysłowicach i Knurowie. Najmłodszy mógł doświadczyć eksperymentu pedagogicznego, jakim w stalinowskiej Polsce było więzienie progresywne dla młodocianych więźniów politycznych w Jaworznie. Analogicznym zakładem karnym dla dziewcząt było więzienie w Bojanowie, w którym osadzono jedną z członkiń organizacji.

Epilog

Po opuszczeniu więzień członkowie organizacji stawali się ludźmi „drugiej kategorii”. Jako skazani za przestępstwa polityczne mieli trudności z kontynuowaniem nauki czy znalezieniem dobrego zatrudnienia. Nadwątlone w więziennych warunkach zdrowie narażone było na dodatkowy ciągły stres związany z systematyczną inwigilacją ze strony aparatu bezpieczeństwa totalitarnego państwa. Dopiero upadek komunizmu i przeobrażenia ustrojowe po 1989 r. pozwoliły na ubieganie się o unieważnienie stalinowskich wyroków. Wielu nie doczekało tego momentu...

**Jeden z członków HKP-KWP w
bunkrze podczas wizji lokalnej**

**Przed meczem piłkarskim
„Ogniwa” w 1952 r.**

COFNIJ SIĘ